

ME'YOR VA ME'YORLARDAN CHEKINISH (O'QISH) TUSHUNCHASI

Mallayeva Dilrabo – “University of Management and Future Technologies”
universiteti S553-PPo ‘guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada, me'yor va me'yorlardan chekinish (o'qish) tushunchalari o'rganiladi. Me'yorlar jamiyatda axloqiy, huquqiy va ijtimoiy qadriyatlarni saqlashga xizmat qiluvchi belgilangan qoidalaridir. O'qish jarayonidagi me'yorlar esa, ta'lim jarayonini samarali va tartibli tashkil etish uchun zarur. Shuningdek, maqolada me'yorlardan chekinishning ijtimoiy va pedagogik kontekstda qanday muammolar va imkoniyatlar yaratishi ham tahlil qilinadi. Me'yorlardan chekinish yangilik va rivojlanishga yo'l ochsa-da, ba'zida bu ijtimoiy tartibni buzish xavfini ham tug'diradi. Maqolada, me'yorlar va ulardan chekinish o'rtasidagi muvozanatni topishning ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: me'yor, me'yorlardan chekinish, o'qish, ta'lim jarayoni, ijtimoiy normativlar, yangilik, rivojlanish.

Kirish

Har bir jamiyatda mavjud bo'lgan qoidalar, qadriyatlar va normativlar uning ijtimoiy tuzilishini tashkil etadi. Me'yorlar bu qoidalarning asosini tashkil etadi va odamlarning o'zaro munosabatlarida, faoliyatida tartib va muvozanatni saqlashga yordam beradi. Ayniqsa, ta'lim jarayonida me'yorlar talabalar va o'qituvchilar o'rtasida samarali va muvozanatli aloqani ta'minlash uchun zarurdir. Biroq, har doim me'yorlar qat'iy amal qilinishi kerakmi? Yoki ba'zi holatlarda, me'yorlardan chekinish o'zgarishlar va yangiliklarni keltirib chiqaradimi? Ushbu maqolada, me'yor va me'yorlardan chekinish tushunchalari tahlil qilinib, o'qish jarayonida bu ikki omil o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va muvozanatning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqsad, me'yorlarning o'qishdagi o'rni va ulardan chekinishning ijtimoiy hamda pedagogik jihatlarini chuqur tahlil qilishdir.

Me'yor tushunchasi

Me'yor, jamiyatda odamlar o'rtasida tartib va munosabatlarni boshqarish uchun belgilangan qoidalar va tamoyillardan iborat bo'lib, axloqiy, ijtimoiy, huquqiy va madaniy asoslar bilan bog'liqdir. Me'yorlar turli ijtimoiy guruhlar tomonidan shakllanadi va ularning bajarilishi jamiyatning barqaror va tartibli rivojlanishiga xizmat qiladi. Ular har bir jamiyat a'zosining o'z vazifalarini bajarishiga, ijtimoiy roli va o'rni bo'yicha to'g'ri yo'l tutishiga yordam beradi.

O'qish jarayonida me'yorlar ta'lim tizimining samarali ishlashiga xizmat qiladi. O'quvchilarning bilim olishiga, o'qituvchilarning pedagogik faoliyatiga va ta'lim dasturlarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga asos bo'ladi. Masalan, o'qishdagi me'yorlar ma'lum bir vaqtni ajratish, o'qish metodlarini belgilash, talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi muloqotni yo'lga qo'yish kabi omillarni o'z ichiga oladi. Me'yorlar nafaqat jamiyatda barqarorlikni saqlash, balki ijtimoiy aloqalar va qadriyatlarni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. O'qishdagi me'yorlar, o'z navbatida, ta'lim jarayonining sifatini ta'minlaydi, o'quvchilarga aniq maqsadlar qo'yishga va ularni amalga oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, me'yorlar o'quvchilarda mas'uliyat, tartib va ahloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, me'yorlar jamiyatning asosiy qoidalarini belgilash orqali insonlarning o'zaro munosabatlarini, xulq-atvorini va faoliyatini tartibga solish imkonini yaratadi. O'qish jarayonida esa bu me'yorlar ilmiy izlanishlar, ta'limning rivojlanishi va o'quvchilarning ijtimoiy faoliyatida muhim rol o'ynaydi.

Me'yorlardan chekinish

Me'yorlardan chekinish, odatda, an'anaviy qoidalar yoki belgilangan tartiblardan chiqib, yangi yondashuvlarni sinash va mavjud tizimga nisbatan turli xil innovatsiyalar kiritish istagidan kelib chiqadi. Bu tushuncha, o'z navbatida, ijtimoiy, ilmiy yoki madaniy kontekstdan kelib chiqqan holda ko'plab pozitiv o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Biroq, me'yorlardan chekinishning ijtimoiy va ta'lim

jarayonidagi ta'sirini tahlil qilishda, uning ikki tomonlama ta'siri borligini inobatga olish kerak.¹

Birinchidan, me'yorlardan chekinish jamiyatda yoki ta'lim tizimida yangilik va yangicha fikrlarning shakllanishiga yo'l ochadi. An'anaviy me'yorlar ba'zan eski va kam samarali bo'lishi mumkin, bu esa yangi yondashuvlarni talab qiladi. Masalan, o'qish metodikalarida yangi pedagogik usullarni qo'llash, raqamli texnologiyalardan foydalanish yoki individual yondoshuvlar bilan ta'limni takomillashtirish kabi yangiliklar me'yorlardan chekinish orqali amalga oshiriladi. Bu jarayon ta'lim tizimining rivojlanishiga va o'quvchilarning bilim olish usullarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, me'yorlardan chekinish ijtimoiy va axloqiy xavf-xatarlarni keltirib chiqarishi mumkin. Agar me'yorlardan chekinish haddan tashqari keng tarqalgan yoki boshqarilmasa, bu tartibsizlikka, jamiyatda noaniqlik va ijtimoiy aloqalarda beqarorlikka olib kelishi mumkin. O'quv jarayonida me'yorlardan chekinish ham ba'zan o'quvchilarning o'zaro hurmatini, mas'uliyatini yoki tartibini yo'qotishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, me'yorlardan chekinishda ehtiyotkorlik zarurdir.

Shu bilan birga, me'yorlardan chekinish o'qish jarayonida mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishga imkon berishi mumkin. O'quvchilar o'zlari uchun eng samarali o'rganish usullarini tanlashda erkinlikka ega bo'lishi kerak. Bunday yondashuv, ularning ijodiy qobiliyatlarini ochib berish, yangi g'oyalar va usullarni sinashga rag'batlantiradi. Shunday qilib, me'yorlardan chekinish ijtimoiy o'zgarishlarni keltirib chiqarishi, yangiliklarni kiritishi va ilg'or fikrlarni rivojlantirishi mumkin, ammo u muvozanatni saqlashni talab qiladi. O'qish jarayonida me'yorlardan chekinishning ijtimoiy va pedagogik jihatlarini to'g'ri baholash, bu jarayonning samarali va foydali bo'lishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.²

¹ Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33;

² Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94;

Xulosa

Me'yorlar va me'yorlardan chekinish o'rtasidagi muvozanat, jamiyat va ta'lim tizimlarining muvaffaqiyatli ishlashida asosiy ahamiyatga ega. Me'yorlar, ijtimoiy tartibni saqlash, axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish va o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etishda muhim rol o'ynaydi. Ular jamiyatdagi barqarorlik va tartibning asosini tashkil etadi. Biroq, ba'zan me'yorlardan chekinish yangilik va rivojlanishga olib kelishi mumkin, chunki an'anaviy yondashuvlar har doim samarali bo'lmasligi mumkin. Me'yorlardan chekinish, o'z navbatida, yangi fikrlarni, g'oyalarni va usullarni kiritishga imkon yaratadi, lekin bu jarayon ehtiyotkorlikni talab qiladi.

O'qish jarayonida me'yorlar va ulardan chekinishning muvozanatini saqlash, talabalar va o'qituvchilarga ilm-fan, madaniyat va jamiyatda innovatsiyalarni kiritish imkoniyatini yaratadi, shu bilan birga, tartibni va axloqiy qadriyatlarni saqlashga yordam beradi. Yangi yondashuvlar va ta'lim metodikalarini qo'llash, me'yorlardan chekinish orqali o'quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ammo, me'yorlardan chekinishning ijtimoiy xavf-xatarlari ham bor, shuning uchun bu jarayonni to'g'ri boshqarish va ehtiyotkorlik bilan amalga oshirish zarur. Shunday qilib, me'yor va me'yorlardan chekinish o'rtasidagi muvozanatli yondashuv, o'qish jarayonining samaradorligini ta'minlash, jamiyatdagi o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlash va yangi g'oyalar bilan rivojlanishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
2. Хайдаров, С. (2023). Педагогик faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67.

3. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
4. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
5. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy taʼsir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
6. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
7. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
8. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissinii tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.